

MEGJEGYZÉSEK ÖKUMENÉRŐL, KÖZÖS ALAPRÓL ÉS A SZEGLÉTKÖRŐL

Béres István

beres.istvan.jozsef@kre.hu

I.

Ebben az évben talán helyes, ha mindannyian valami fajta adósság törlesztéseként gondoljuk végig mindazt, amit az egyetemes kereszténység jövője érdekében végig kell gondolnia minden egyházi vezetőnek és teológusnak;¹ de nem csak nekik, hanem minden, a maga üdvösségéért és a kereszténység jövőjéért is aggódó laikus hívőnek ugyanúgy: hogyan is állunk azokkal a problémákkal/kérdésekkel, amelyeket a néhai reformátor – változtatandó kora katolicizmusán – megfogalmazott. El kell gondolkodnunk azon is, hogy kik és mik nekünk Luther, Kálvin és más reformátorok? Mit jelent *velük együtt* – és tanbéli követőikkel együtt – *Isten népének* lenni? Mert az egyik oldalról van egy felekezet- és egyházú énünk, amely igyekszik kitölteni azt a keretet, amit saját egyházunk és vallásunk a tanításával, parancsaival, hittételeivel, dogmáival, hagyományaival és liturgiájával nekünk kijelöl, valamint létezik egy „magasabb kívánalom” arra vonatkozólag is, hogy – valamilyen módon – mégis csak *egyek legyünk*.

A „történeti Luther” szándékainak exponálásától a *Soláin* és a fő akadályozó tényezőknél keresztül (szentségtan, papság karaktere, péteri szerep aktualitása) „korunk Lutheréig” húzódik az az ív, amelyen Lukács Lászlóval haladva eljuthatunk a jelenen is „túlfutó” célig, vagyis a jövőről tett állításokig. Milyen ez a jelenben már egzisztáló jövő? Erre a válasz az *eszkatologikus communio* létrejötte, a szentek felekezetek feletti közössége. A szentek kommunikációja lényegileg ökumenikus kommunikáció. Az eszkatonban részesülés ennek az ökumenének a lényege – vallja Lukács László.

Úgy gondolom, hogy az ilyen értelemben felfogott ökumené a valódi, igaz kiengesztelődés. Ez a kiengesztelődés az egyik előfeltétele annak, hogy a kereszténység visszataláljon ahhoz a szerepéhez, aminek való megfelelés kötelessége. Akkor is kötelessége ezen munkálkodni, ha most még nem is látszik, hogy hogyan tud az majd megvalósulni. Ez pedig a kereszténységen kívüli társadalom felé történő elindulás, a nem hívőkkel, a nem keresztényekkel való dialógus kezdeményezése, folytatása.

¹ Konferenciaelőadásában és itt közölt tanulmányában Lukács László ebből a feladatból sokat vállal és végez el.

II.

Hivatkozhatunk számos szerzőre, mikor azt az állítást tesszük, hogy a társadalom kommunikációban konstituálódik.² Ugyanakkor az emberi együttélésből, az egymásmellettséget meghaladó koherencia lehet, és abból pedig sorsközösség. A sorsközösség az alapja a szolidaritásnak.

A kommunikáció minden fajtája összetartó erő tud lenni, és minél sűrűbb ez a kommunikációs háló, a társadalom annál inkább „össze van fűzve”. Ugyanakkor a korai keresztény évszázadok nem azzal a tapasztalattal jártak-e, hogy egy ilyen alapozás még nem elégséges ahhoz, hogy az földi alapozása és megtapasztalható kezdete legyen Isten Országának? A funkcionális elrendezettség és a kommunikációs dinamika önmagában kevés, ha a kereszténység morális imperatívuszai nem biztosítják a kellő ellensúlyokat.

A világban előforduló traumák joggal töltenek el aggodalommal minket, és a kommunikáció önmagában, még a traumák kibeszélése sem fog elvezetni egy „megfelelő” társadalomhoz. Szükség van a morális értékek „ragasztóanyagára”, hogy a csupasz funkcionalitást képes legyen meghaladni az adott társadalmi együttélési forma, legyen az bármilyen típus is, nota bene a nyugati típusú polgári demokrácia.

Képes lehet-e a kereszténység az elfogadás esélyével úgy „ajánlatot tenni” (újra) a társadalomnak erre az etikai alapozásra, hogy ahhoz a maga értékeit ajánlja fel? Rendelkezik-e elegendő munícióval ehhez egyetlen egyház, vagy mindez csak akkor lesz lehetséges, ha a keresztény egyházak, felekezetek együttesen alkotnak meg egy mindannyiuk által elfogadott, vallott – és így „kifelé” is valódi referenciaként működni tudó – közös alapot?

Mi köt(het)i össze ma a világot, aminek erősítésében szerepe lehet a kereszténységnek? Mi lehet fontos a kereszténységből a világ számára? Egyfelől elbizonytalanodunk a válaszadáskor, mert a mi korunk – úgymond – „túl van” már a kereszténységen. Már mindent tudunk róla – gondolják sokan –, nincs olyan arca, amely ne lenne ismerős valahonnan, és köszönjük, nem kérünk ezekből az arcokból.

Mikor ezt leírom, nem vagyok igazságos a kereszténységgel. Sok általunk vallott értéket fontosnak és jónak tart a világ. Ott vannak például a sarkalatos erények – okosság, igazságosság, bátorság, mértéktartás – ki ne egyezne ki ezekben, ha a kereszténységen kívülként is definiálja saját magát? Miközben a keresztény etika legegységesebb sajátosságát, propriumát kutatjuk, megtaláljuk az ellenségre is kiterjedő felebaráti szeretetet, az életvezetésnek és a mindennapi életben megjelenő magatartásnak a minőségét, az életnek és a szabadságnak a tiszteletét. Meggyőződésem, hogy ezek hitelesen történő „előlése” a nem keresztény világ felé – köztük hangsúlyosan a kereszténységüket elveszítették, az azt elhagyók felé – nagyon sokat jelentene.

De van még valami, ami fontos. Ha valamiből sok – túl sok – volt mindig, sok volt a huszadik században, de sok van most a 21.-ben is, az a szenvedés. A megsebzettség valósága mindennapi tapasztalat. Elhagyhatatlan az arra való érzékeny figyelés. Erre a szenvedő valószínűságra hagyományosan fogékony a kereszténység, mert alapjaiban véve szenvedéscentrikus, ugyanis az alapító történet legfontosabb, centrális eseménye is egy konkrét szenvedéstörténet volt. Ezt a tapasztalatát, ezt az attitűdjét, és mindent, ami ebből következik – pl. ennek segítő szervezetekben való funkcionális institucionalizálását, vagy a szenvedésre történő emlékezés és emlékeztetés tiszta és magas, akár művészi minőségét – ma is fel tudja ajánlani a világnak.

² Horányi Özséb írásai is illeszkednek ebbe a sorba, mi több, meghatározók voltak a magyar társadalom- és kommunikációelméleti gondolkodásban. Itt csak két, az egyház és társadalom viszonyát taglaló régebbi írására hivatkozom: Tamás–Horányi 1997 és Horányi–Szilczl 2001.

A hitelessége akkor fog helyreállni, ha nem csak – akár próféta módon – *figyelmeztet* az idők jeleire, de a *tetteiben* „fényes példát is mutat.”³ Meg kell rendülnünk és rá kell döbbernünk hitünk alapjára.⁴ Megdöbbenésünk egyik forrása mindenkor Jézus Krisztus, a másik, hogy földi társaink azok, akik őt a legradikálisabban képesek követni. A legfényesebb példa a szenvedő és a vértanú példája, akikben a szeretet felmagasztosul.⁵

A mártír⁶ meggyalázott és félredobott teste – ahogy az ókori keresztények esetében, úgy ma is – az egyháznak, a mi komfortban élő testünkben *is* álló épületének szegletköve.

Irodalom

- Halík, Tomáš (2015) Negatív eszkatológia és felekezeti párbeszéd. *Mérleg Online*, <http://www.merleg-digest.eu/negativ-eszkhatologia-es-felekezeti-parbeszed/>
- Horányi Özséb – Szilczl Dóra (2001) Az egyház(ak)ról. In: Buda Béla – Sárközy Erika (2001 szerk.) *Közéleti kommunikáció*. Budapest, Akadémiai. 79–92.
- Lafont, Ghislain (2007) *Milyennek képzeljük el a katolikus egyházat?* Pannonhalma, Bencés.
- Tamás Pál – Horányi Özséb (1997) A társadalmi konfliktusok és az egyház. In: Horányi Özséb (1997 szerk.) *Az egyház mozgástereiről a mai Magyarországon*. Budapest, Vigília. 11–18.

A szerző egyetemi docens (Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar)

³ Lafont (2007: 5) idézi Szent XXIII. János pápát, akiben – egy beszélgetésben elhangzott – ezen szavai után, mintegy ösztönösen merült fel a zsinat összehívásának gondolata.

⁴ „Megőrizni a hitet annyit tesz, mint mindenkor kezeskedni arról, hogy jövőre való nyitottságunkat nem semmisítik meg a múltunkból és jelenünkből származó projekciók, s így reményünk tisztaságát nem szennyezik be olyan illúziók és fantáziák, amelyek a mi emlékeink, vágyaink és félelmeink termékei.” (Halík 2015)

⁵ »Egyikünk sem tökéletes. Gyakran félelemmel és reszketéssel tölt el bennünket, hogy milyen távol is áll a világunk a tökéletes világról szőtt elképzeléseinktől – sőt még egy valamivel elviselhetőbb világtól is. Minden elmúlik, mondja az apostol, de a szeretet soha meg nem szűnik. Talán a szeretet tehát az egyetlen dolog, amelynek a tökéletesítésére érdemes törekedni. „A teljes szeretet kiűzi a félelmet.” (1Jn 4,18.)« (Halík 2015).

⁶ „[...] az egyház nem élhet *mártírok* [kiemelés az eredetiben – B.I.] nélkül. Ma is léteznek hitükért mártíromságot szenvedő keresztények bizonyos vidékeken, intoleráns kormányzatok által irányított országokban. Ugyanakkor létezik a szeretet martirológiuma is: mindazoké, akik életüket adták azért, hogy testvéreik igazságban és méltóságban élhessenek.” (Lafont 2007: 418–419)